

1. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το μεγαλύτερο μέρος το πληθυσμού στο Νομό Κοζάνης μέχρι και το έτος 1950, που κατοικούσε στις κωμοπόλεις και στα χωριά, είχε ως βασική εργασία τη γεωργία και την κτηνοτροφία. Ωστόσο, οι κάτοικοι εκτός από τις πρωτογενείς αυτές παραγωγικές εργασίες ασχολούνταν με επαγγέλματα, όπως το εμπόριο, τη βιοτεχνία και τις διάφορες τέχνες.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ

Στο νομό εκτρέφονται τα εξής είδη ζώων.

- 1) Ίπποι
- 2) Ημίονοι
- 3) Όνοι
- 4) Βοοειδή
- 5) Χοίροι
- 6) Πρόβατα
- 7) Αίγες
- 8) Κουνέλια
- 9) Όρνιθες
- 10) Χήνες
- 11) Πάπιες
- 12) Ινδιάνοι
- 13) Περιστερία
- 14) Μέλισσες

Κτηνοτροφία είναι η εκτροφή κάθε είδους ζώων από τον άνθρωπο με σκοπό να εξασφαλίσει απ' αυτά τα προϊόντα τροφής και ενδυμασίας και τη σωματική τους δύναμη για διάφορες εργασίες.

Από την αρχαιότητα εποχή ο πρωτόγονος άνθρωπος αισθάνθηκε την ανάγκη να εξημερώσει τα αιγοπρόβατα, τα άλογα, τα βόδια, τους χοίρους και τα άλλα ζώα, που είναι ωφέλιμα για τη ζωή του.

Στα χρόνια της τουρκοκρατίας αναπτύχθηκε σε μεγάλο βαθμό η κτηνοτροφία. Σημαντική ήταν η αύξησή της όταν κατά τον 18^ο αι. οι οικισμοί μεγάλωσαν κι έγιναν πολύ πλούσιοι. Από τα τυριά και τα μαλλιά αποκόμιζαν αρκετά χρήματα. Τα μαλλιά και τα δέρματα συγκεντρώνονταν στη Θεσσαλονίκη κι από εκεί μεταφέρονταν με καραβάνια στις χώρες της Ευρώπης.

Μετά την απελευθέρωση της χώρας από τον τούρκικο ζυγό η κτηνοτροφία εξακολούθησε να είναι αναπτυγμένη και μόνο μετά τη δεκαετία του 1960 άρχισε να μειώνεται ο αριθμός των ζώων.

Σήμερα στη χώρα μας η κτηνοτροφία αποτελεί έναν τομέα ζωτικής σημασίας. Η πολιτεία δείχνει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ταχύτερη ανάπτυξη της ελληνικής κτηνοτροφίας και οι κτηνοτρόφοι του Νομού

Κοζάνης δραστηριοποιούνται για ένα καλύτερο μέλλον του κλάδου αυτού.

Ο Τσέλιγγας

Η κτηνοτροφική ζωή ενσαρκώνονταν στα πρόσωπα του τσέλιγγα και του τσοπάνου.

Οι τσελιγγάδες με τα χιλιάδες γιδοπρόβατα τους αλλά οι μικροτσελιγγάδες ήταν περήφανοι και αγέρωχοι σαν τα ψηλά βουνά. Εργατικοί και αφοσιωμένοι στη δουλειά τους ,αγωνίζονταν σκληρά με τους βοηθούς τους, χειμώνα και καλοκαίρι, να διατηρήσουν και να αυξήσουν το βίος τους. Και ήταν άλλοτε ευτυχισμένοι από τα εισοδήματα τους και άλλοτε καταχρεωμένοι από τα ατυχήματα και τις βαρυχειμωνιές.

Ο Τζομπάνος

Αρχαιότατο το επάγγελμα του τζομπάνου και από τα πρώτα που επινόησε ο άνθρωπος.

Ο τζομπάνος είναι ο γραφικός τύπος της ελληνικής υπαίθρου, περήφανος, τολμηρός, ανθεκτικός, που παλεύει με τα λιοπύρια, τα κρύα, τους ανέμους και τις βροχές. Είναι ο λεβέντης που τόσο πολύ τον είχε τραγουδήσει η λαϊκή μας μούσα.

Οι περισσότεροι από αυτούς στα παλαιότερα χρόνια βοσκούσαν τα κοπάδια των τσελιγγάδων και άλλοι ασχολούνταν με τα δικά τους γιδοπρόβατα. Αγράμματοι οι περισσότεροι αλλά και οικογενειάρχες, ευλαβείς χριστιανοί και αγνοί άνθρωποι με την Ελλάδα κλεισμένοι στην ψυχή τους έδιναν πάντοτε το παρόν στους εθνικούς αγώνες.

Η δουλειά τους τραχεία και επίμονη. Αυτοί έδιναν ζωή στα άγρια ξεροβούνια ,νύχτα και μέρα, χειμώνα και καλοκαίρι, οδηγώντας τα κοπάδια τους. Και αχολογούσαν οι λαγκαδιές από τα βελάσματα και τα σφυρίγματα, τον ήχο της φλογέρας και τις γλυκές μελωδίες των κυπροκούνοδων.

Τα ρούχα τους ήταν καμωμένα από σκουτιά-δίμιτα, που ύφαιναν οι γυναίκες τους στον αργαλειό. Η κάπα τους μαύρη ή γκρίζα ήταν ο σύντροφος τους, χειμώνα-καλοκαίρι. Τα τσαρούχια τους με τις μαύρες φούντες και η γκλίτσα τους χάριζαν ιδιαίτερη λεβεντιά και χάρη.

Σπίτι τους το καλοκαίρι ήταν η εξοχή και το χειμώνα η καλύβα. Σαν σύντροφο τους είχαν τα τσοπανόσκυλα τους, που τους φύλαγαν από τους λύκους, τις αλεπούδες και τ' αλλά αγρίμια του δάσους, αλλά και από τους κλέφτες.

Ζωή σκληρή με τα ξενύχτια στις βοσκές, στο σκάρο, στη βροχή, στο χιόνι, στις μπόρες και στην πάλη με τα αγρίμια. Και η αμοιβή τους

πενιχρότατη για όσους ήταν στην υπηρεσία των τσελιγγάδων. 3 έως 5 λίρες χρυσές το εξάμηνο, ένα ζευγάρι τσαρούχια, 160 οκάδες αλεύρι, κι εκατό κιλά γάλα, όλα κι όλα ήταν η ρόγα τους. Παρ' όλα αυτά ακούραστος ο τζομπάνος μέσα στις κακοτοπιές ποτέ δε βαρυμογκούσε. Κρατώντας το σκήπτρο του στο χέρι-τη γκλίτσα-κυβέρνησε το λαό του ως τα βαθιά γεράματα. Στον κόρφο του είχε τη φλογέρα και στον ώμο του τη δραγατσίκα με το ψωμί του και κανένα "πνάκι με τυρί" ή το γαλοδέρματο με το ξινόγαλο και το "φτσέλι" με το νερό.

Η γκλίτσα ή κλούτσα είναι το ταπεινό έργο τέχνης του τζομπάνου. Λογιών-λογιών γκλίτσες έφτιαχνε και φτιάχνει ο τζομπάνος με κεντίδια, απλές, με κεφαλή φιδιού ή προβάτου κι άλλα είδη. Εργαζόταν πάντοτε με βάση τα μοτίβα που είχε από την παράδοση και πρόσθετε κάτι καινούργιο δικής του έμπνευσης.

Δούλευε με μεράκι τις ώρες, που το κοπάδι του βρισκόταν στο στάβλο και σιγοτραγουδούσε. Έφτιαχνε ρόκες και γνέσιμο, φλάστηρες (σφραγίδες) για τις λειτουργίες, μικρές σφραγίδες για κουλούρες, σταυρούδες για τους παπάδες και χουλιάρια, χουλιάρες και σφοντύλια με αδράχτια για τις γυναίκες.

Με πολύ αγάπη και υπομονή σκάλιζε στο ξύλο της ρόκας της γυναίκας του, αγγέλους και λουλούδια και έκανε το απαραίτητο αυτό σύνεργο τραγούδι τον χεριών του για να τέρπει στην εργασία της τη σύντροφο της ζωής του.

Ο γέννος. Τα γιδοπρόβατα γεννούσαν το Γενάρη μέχρι τα μέσα του Φλεβάρη. Οι κτηνοτρόφοι και οι τζομπαναράιοι παρακολουθούσαν τις ετοιμόγεννες γίδες και προβατίνες για να βοηθήσουν στη γέννα αν χρειαζόταν και φρόντιζαν να ζεστάνουν τα νεογέννητα κοντά στη φωτιά και να τα συνηθίζουν να βυζαίνουν το γάλα από τη μάνα τους.

Αλατσιά. Είναι το μέρος που βάζουν αλάτι για να φάνε τα αιγοπρόβατα. Είναι στρωμένες πλάκες σ' ένα ειδικό σημείο και ο τζομπάνος με ειδικό σφύριγμα καλεί το κοπάδι του. Και εκείνο βελάζοντας τρέχει γρήγορα και γλείφει το ψιλοσπαρμένο αλάτι. Την άνοιξη δίνουν κάθε τρεις μέρες αλάτι και το καλοκαίρι κάθε οκτώ μέρες.

Τα σημάδια. Ο κτηνοτρόφος για να αναγνωρίζει τα γιδοπρόβατα του από τα ξένα έχει ένα ξεχωριστό σημάδι. Το σημάδι αυτό το κάνουν στ' αυτιά με το ψαλίδι κάθε Μεγάλη Πέμπτη, όταν τα κατσικάκια και τα αρνιά είναι μικρά.

Στρούγκα. Είναι χώρος κυκλικού σχήματος, περιφραγμένο με κλαδιά αγκαθωτά και κατά διαστήματα μπήγονται πάσσαλοι. Ο χώρος έχει είσοδο, που λέγεται πόρτα και έξοδο απ' όπου βγαίνουν τα γαλάρια για το άρμεγμα που λέγεται "απουριά". Μέσα στη στρούγκα είναι ο λαλτής που διώχνει τα γαλάρια προς την έξοδο όπου κάθονται οι αρμεχτάδες τζομπαναράιοι.

Το **άρμεγμα**. Το άρμεγμα γίνεται πρωί και απόγευμα τους καλοκαιρινούς μήνες. Ο τζομπάνος κάθεται σε μια στρογγυλή πέτρα και αρμέγει τις γαλάρες γίδες και προβατίνες μια-μια ακουμπώντας το κεφάλι του στα πισινά του ζώου. Στη στρούγκα βρίσκονται καρδάρια, κακκάβια, μπακράτσια, καζάνια, τζαντήλες και τα γκιούμια για τη μεταφορά γάλατος.

Όταν πρωταρμέγουν την άνοιξη τα γαλάρια, βάζουν στην πόρτα της εισόδου της στρούγκας και στην έξοδο της, την "απουριά", ένα κομμάτι σίδηρο για να το δρασκελούν οι γίδες και οι προβατίνες και να είναι γερές σαν αυτό. Κι ο τυροκόμος βάζει κόκκινη κλωστή γύρω από το χείλος του κλαδιού για να μη ματιάζει το γάλα.

Στο δοχείο που αρμέγουν το γάλα βάζουν ασπροκόκκινη κλωστή, το Μάρτη, για να 'χουν άφθονο μαλλί τα πρόβατα, και τσουκνίδα για να μη βασκαίνονται. Βάζουν και λίγο νερό για ν' αφθονεί το γάλα και ένα ασημικό για να είναι κερδοφόρα τα γαλάρια. Και όταν σε κάποιον προσφέρουν γάλα σε δοχείο, επιστρέφοντας το δοχείο αυτό βάζει λίγο νερό για ν' αφθονεί το γάλα όπως το νερό. Το ίδιο κάνουν και στα καρδάρια, που στέλνουν στη στρούγκα για άρμεγμα. Και δε φυσούν το ζεστό βρασμένο γάλα να κρυώσει γιατί πιστεύουν πως το αποδιώχνουν και στερεύουν έτσι τα γαλάρια.

Το **γαλομέτρημα**. Όταν βάζουν τις στρούγκες αποκόβουν τα μικρά από τις μανές τους για να μη βυζαίνουν και τα βόσκουν χωριστά.

Σε περίπτωση που τα γαλάρια ήταν από περισσότερους κτηνοτρόφους, για να πάρει ο καθένας με τη σειρά το γάλα που του αναλογούσε, έπρεπε να γίνει το γαλομέτρημα. Μια ορισμένη μέρα μαζεύονταν όλοι οι κτηνοτρόφοι στη στρούγκα και άρμεγαν χωριστά ο καθένας τα δικά του γαλάρια, προβατίνες και γίδες. Στο τέλος μετρούσαν το γάλα του καθενός και υπολόγιζαν πόσα καρδάρια θα πάρει. Για κάθε καρδάρι (16 οκάδες) αντιστοιχούσαν σε 133 δράμια.

Το γαλομέτρημα έπαιρνε πανηγυρικό χαρακτήρα και συμμετείχαν όλα τα μέλη των οικογενειών, που είχαν το κοπάδι τους, με πίττες, ψητά, ρυζόγαλο, χορούς και τραγούδια.

Η **τυροκόμηση**. Πανάρχαιες όλες οι συνήθειες, οι τρόποι, οι μέριμνες και οι φροντίδες του κτηνοτρόφου για την περιποίηση των γιδοπροβάτων, τη βοσκή, το μάντρισμα, το άρμεγμα, την τυροκόμηση και ό,τι άλλο έχει σχέση με αυτά.

Μετά το άρμεγμα λοιπόν το γάλα μεταφέρονταν στα σπίτια ή στο Μπατζιαριό για τυροκόμηση. Εκεί το έπηζαν με πητιά, μαγιά από το αποξηραμένο γάλα στομάχου βυζανιάρικου κατσικιού ή αρνιού, που χρησιμοποιούσαν πριν βγουν οι μαγιές από χημικές ουσίες.

Με το γάλα έκαναν τυρί φέτα, τουλουμίσιο τυρί, κασέρι και μπάτζιο. Ο μπάτζιος είναι αποβουτυρωμένο τυρί, σκληρό και με πολλή αλμύρα.

Όταν έπηξε το γάλα το έβαζαν στις τζαντήλες και τις κρεμούσαν να στραγκίσει το τυρόγαλο και να σφίξει το τυρί.

Το τυρόγαλο, το έβραζαν και έβγαζαν τη μεζύθρα, κι ό,τι απόμεινε το χρησιμοποιούσαν ως τροφή γουρουνιών, που έτρεφαν στα σπίτια για το κρέας των Χριστουγέννων.

Για το τζομπάνο είχαν και το ξινόγαλο, που γινόταν σε γαλοδέρματο, κρεμασμένο κάτω από τον ίσκιο των δέντρων το καλοκαίρι.

Το γαλοδέρματο το έσερνε μαζί του ο τζομπάνος και το ξινόγαλο αποτελούσε συνήθως το καθημερινό βασικό φαγητό του.

Το γαλοδέρματο το έσερνε μαζί του ο τζομπάνος και το ξινόγαλο αποτελούσε συνήθως το καθημερινό φαγητό του.

Ο **Στάλος** και ο **Σκάρος**. Ο Στάλος ήταν η σκιά όπου μεσημέριαζε το κοπάδι κατά τις ζεστές μέρες του καλοκαιριού, ανάμεσα στο πρωινό και το άρμεγμα. Ο στάλος ήταν φυσικός ή τεχνητός. Το φυσικό το αποτελούσαν δέντρα με μεγάλη σκιά. Τον τεχνητό τον έφτιαχναν οι κτηνοτρόφοι με πασσάλους και κλαδιά, κατά προτίμηση στα χωράφια τους για να λιπαίνονται από την κοπριά των ζώων (τσαρδάκια).

Σκάρος ήταν το νυχτερινό βόσκημα των αιγοπροβάτων την άνοιξη και το χειμώνα, τότε που χόρταιναν βοσκή την ημέρα από το πολύ το χόρτο, που φύτρωνε και μόλις βράδιαζε έπεφταν για ύπνο. Κατά τα μεσάνυχτα τα σήκωνε ο τζομπάνος και τα 'βγαζε στη βοσκή για λίγες ώρες.

Το **γρέκι**. Ήταν ένα πρόχειρο μαντρί χωρίς σκεπή, που δεν το έπιανε ο αέρας και προπαντός ο βαριάς. Τις νύχτες της άνοιξης και του φνινόπωρου γρέκιαζαν το κοπάδι. Κι απ' αυτό το έβγαζαν τη νύχτα στο σκάρο.

Το **μαντρί** και η **καλύβα**. Το μαντρί το σπίτι του κοπαδιού και η καλύβα το σπίτι του τζομπάνου. Το μαντρί ήταν ένα στενόμακρο κατασκεύασμα με τοίχους φτιαγμένους από ξηρολίθια και σκεπή από ξύλα και καλάμι βρίζας. Ο ένας από τους δύο μακρούς τοίχους, ο εξωτερικός, ήταν ψηλότερος από τον εσωτερικό μ' αποτέλεσμα η σκεπή να έχει κλίση προς το ένα μέρος. Στον χαμηλότερο τοίχο άφηναν δύο πόρτες για να μπαίνει το κοπάδι μέσα. Ο τοίχος αυτός με τις πόρτες είχε μέτωπο προς το νοτιά. Παράθυρα δεν άφηναν για το φόβο των λύκων και το μέρος όπου τα 'στηναν είχε κλίση για να στραγγίζουν τα νερά.

3. Η ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑ ΑΠΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Σήμερα οι νέες αλλαγές της αγροτικής πολιτικής, στα πλαίσια της ΚΑΠ και της GATT, αποτελούν πρόκληση για μια εντελώς νέα αναδιάρθρωση της γεωργικής ώρας μας, που θα έχει κύριο χαρακτηριστικό τη σημαντική επέκταση της κτηνοτροφίας και των καλλιεργειών που παράγουν ζωοτροφές και αντίστοιχα κάποιο

περιορισμό των πλεονασματικών καλλιεργειών που δεν έχουν άμεση σχέση με την κτηνοτροφία.

Ο Νομός Κοζάνης, όπως και ολόκληρη η Δυτική Μακεδονία, είναι κατεξοχήν ορεινή και ημιορεινή περιοχή(κατά περίπου 80%), έχει σημαντική αραίωση πληθυσμού(περίπου 30 κάτοικοι ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο), έχει απασχόληση του ενεργού πληθυσμού κυρίως στον πρωτογενή τομέα(περίπου 50%) – από όπου απορρέει και το κυρίως εισόδημα της περιοχής, είναι από τις πιο φτωχές και προβληματικές περιοχές της χώρας και τέλος έχει σημαντική κτηνοτροφική δραστηριότητα λόγω παράδοσης αλλά και φυσικών και οικονομικών συνθηκών.

Στη συνέχεια θα επισημανθούν πρώτα τα προβλήματα και μετά οι παράγοντες της οικονομικότητας και της ανάπτυξης της κτηνοτροφίας στο Νομό Κοζάνης, με βάση πορίσματα σχετικών ερευνών του Εργαστηρίου Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας του Τμήματος Γεωπονίας του Α.Π.Θ

I. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

Γίνεται αντιληπτό ότι προέχουσα οικονομική σημασία στο Νομό Κοζάνης έχει η παραδοσιακή κτηνοτροφία, ιδιαίτερα η αιγοτροφία. Αυτό έχει την ερμηνεία του στην παράδοση αλλά βαθύτερα στις εδαφοκλιματικές συνθήκες της περιοχής.

Έτσι, το βάρος των προβλημάτων-που θα αναφερθούν στη συνέχεια-πέσει στην παραδοσιακή κτηνοτροφία, επισημαίνοντας ότι οι τεχνικό-οικονομικές συνθήκες για τις άλλες μορφές κτηνοτροφίας είναι εξαιρετικά δυσχερείς.

Τα σοβαρότερα προβλήματα είναι τα παρακάτω

A)Δυσμενείς συνθήκες εργασίας των κτηνοτρόφων

Εδώ επισημαίνεται ιδιαίτερα η συνεχής απασχόληση του κτηνοτρόφου καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και η δέσμευσή του να βρίσκεται σχεδόν αδιάλειπτος κοντά στο ποίμνιό του. Δεν είναι μικρότερης σημασίας, ως συνέπεια αυτής της πραγματικότητας η έκθεση συνεχώς στις άλλοτε καλές και άλλοτε κακές καιρικές συνθήκες.

B)Μη ορθολογική και οικονομική διατροφή ζώων

Η επισήμανση αυτή, αφορά κυρίως τη συμπληρωματική διατροφή των ζώων γύρω στη χειμερινή περίοδο (για 5 μήνες περίπου)με μη ορθολογικά και οικονομικά σιτηρέσια λόγω μεγάλης εξάρτησης από την αγορά για εξεύρεση συμπυκνωμένων και χονδροειδών ζωοτροφών, που

εκτός των άλλων δεν διασφαλίζουν υψηλή ποιότητα αλλά και έχουν πρόσθετο κόστος για τη μεταφορά τους.

Γ)Χαμηλές αποδόσεις ζώων

Οι μέσες αποδόσεις των ζώων είναι αρκετά χαμηλές. Στα ποιμενικά πρόβατα γάλα περίπου 85κιλά και γεννήσεις 92%. Στα ποιμενικά γίδια 95κιλά και 94%αντίστοιχα. Ανάλογη είναι η κατάσταση στη νομαδική προβατοτροφία (75%και 92%)και αιγοτροφία(97%και 98%).Η γαλακτοπαραγωγός βοοτροφία έχει μέση απόδοση περίπου1.900κιλά/αγελάδακαι γεννήσεις 85%. Αυτές οι αποδόσεις οφείλονται κυρίως στο γενετικό υλικό των ζώων και στη διατροφή τους.

Δ)Μη ικανοποιητική εμπορία προϊόντων και μέσων παραγωγής

Εκτός από το γάλα και τα παράγωγά του που ως ένα βαθμό έχουν κάποιο σύστημα εμπορίας, στο κρέας τα πράγματα βρίσκονται σε πολύ χαμηλό σημείο και βασικά στηρίζονται σε παραδοσιακές λειτουργίες της αγοράς που ζημιώνουν τους παραγωγούς. Επισημαίνεται γενικά η έλλειψη συνεταιριστικής δραστηριότητας ειδικά στα θέματα της εμπορίας των κτηνοτροφικών προϊόντων. Η σημερινή πραγματικότητα έχει ως αποτέλεσμα οι τιμές των προϊόντων να είναι σχετικά χαμηλές, ενώ οι τιμές των μέσων παραγωγής (κυρίως των ζωοτρόφων) αρκετά υψηλές.

Ε)Μικρό μέγεθος κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων

Αναφέρθηκαν παραπάνω τα μέσα μεγέθη κάθε κτηνοτροφικού κλάδου, τα οποία είναι πολύ μικρά με εξαίρεση τη νομαδική προβατοτροφία και αιγοτροφία. Έχει ενδιαφέρον να αναφερθούν τα παρακάτω

Προβατοτροφία το 74% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 100 ζώα.

Αιγοτροφία ποιμενική το 88% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 100 ζώα.

Βοοτροφία γαλακτοπαραγωγός το 85% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 4 ζώα.

Αιγοτροφία νομαδική το 22% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 100ζώα.

Προβατοτροφία νομαδική το 53% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 100 ζώα.

Βοοτροφία αναπαραγωγός το 96% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 50 ζώα .

Βοοτροφία κρεοπαραγωγός το 11% εκμεταλλεύσεων έχουν έως 20% ζώα.

Το μέγεθος της εκμετάλλευσης, σε συνδυασμό με τις αποδόσεις των ζώων, συνθέτουν το μέγεθος της παραγωγής, το οποίο προδιαγράφει βασικά και το μέγεθος του οικονομικού αποτελέσματος και κατ'επέκταση το βιοτικό επίπεδο των κτηνοτρόφων.

Στ)Σχετικά φτωχή υποδομή βοσκοτόπων και στήριξη σε κοινόχρηστους βοσκότοπους

Από το ένα μέρος η ανεπάρκεια έργων υποδομής και από το άλλο μέρος η βόσκιση κυρίως σε κοινόχρηστους βοσκότοπους συνθέτουν το πρόβλημα της μη ικανοποιητικής αξιοποίησης της βοσκήσιμης ύλης από ζώα.

Ζ)Σύνθεση ποιμνίων και υγιεινή ζώων

Σύνηθες φαινόμενο είναι το σχετικά υψηλό ποσοστό διατηρούμενων στείρων προβατίνων καθώς επίσης η μη σχολαστική και υπό ικανοποιητικές υγιεινές συνθήκες περιποίηση τω ζώων.

II. ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ

A)Απόδοση ζώων:

Η απόδοση (γάλα & κρέας) σε συνδυασμό με την τιμή του προϊόντος έχει

Καθοριστική σημασία για το ύψος του εισοδήματος. Η υψηλή απόδοση είναι κυρίως θέμα γενετικής βελτίωσης των ζώων αλλά και ισορροπημένης και οικονομικής διατροφής τους. Παλιότερη έρευνα για την Ποιμενική προβατοτροφία έδειξε ότι αύξηση της απόδοσης κατά 20 κιλά γάλα κατά προβατίνα προκαλεί 30% αύξηση εισοδήματος. Αν και το “γενετικό υλικό” είναι έργο των ειδικών, εντούτοις τον παράγοντα “απόδοση” μπορεί ο ίδιος ο παραγωγός να τον ελέγχει σε μεγάλο βαθμό αφ’ ενός μεν με την επιλογή των πιο κατάλληλων ζώων αφ’ ετέρου δε με την υγιεινή και ισορροπημένη διατροφή τους.

B)Διατροφή ζώων:

Η διατροφή συμμετέχει στο κόστος παραγωγής των κτηνοτροφικών προϊόντων με το υψηλότερο ποσοστό από όλες τις κατηγορίες δαπανών και επομένως παίζουν κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση του εισοδήματος από την κτηνοτροφία. Συνιστάται η κατά το δυνατόν εξασφάλιση των ζωοτροφών από την ίδια τη γεωργική εκμετάλλευση και η χορήγηση οικονομικών σιτηρεσιών. Το αποτέλεσμα θα είναι όχι μόνο η αύξηση των αποδόσεων αλλά και η δραστική μείωση του κόστους διατροφής τους. Πρέπει να σημειωθεί ακόμη ότι στις παραδοσιακές μορφές κτηνοτροφίας έχει μεγάλη οικονομική σημασία η όσο το δυνατόν καλύτερη και για μεγάλο χρονικό διάστημα του έτους βόσκιση των ζώων στους φυσικούς βοσκότοπους. Ο ίδιος ο παραγωγός έχει σημαντικό ρόλο στη διατροφή των ζώων κυρίως με την παραγωγή φθηνών ζωοτροφών, με οικονομικά σιτηρέσια και με καλή διαχείριση των βοσκοτόπων.

Γ)Μέγεθος κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης:

Ο κτηνοτρόφος πρέπει να επιδιώκει να δημιουργήσει όσο το δυνατόν μεγάλο μέγεθος εκμετάλλευσης αξιοποιώντας στο μέγιστο βαθμό διαθέσιμους συντελεστές παραγωγής, κυρίως την εργασία, για να εξασφαλίσει το μέγιστο δυνατό εισόδημα. Σε αδρές γραμμές εκτιμάται ότι ένα ελάχιστο βιώσιμο μέγεθος της παραδοσιακής προβατοτροφίας και αιγοτροφίας για μια τετραμελή οικογένεια, υποθέτοντας ότι δυο άτομα εργάζονται αποκλειστικά στην κτηνοτροφική εκμετάλλευση(χωρίς άλλη πηγή εισοδήματος)είναι περίπου 250 παραγωγικά ζώα που δίνουν ένα εισόδημα περίπου 9000€ ετησίως, ενώ ένα μέγιστο μέγεθος είναι περίπου 350 ζώα με εισόδημα περίπου 12620€ ετησίως. Τα αντίστοιχα μεγέθη στην γαλακτοπαραγωγό βοοτροφία είναι περίπου 45 και 80 παραγωγικά ζώα(αρκετά μεγάλος αριθμός ζώων λόγω κυρίως χαμηλής απόδοσης σε γάλα).Η επιλογή του μεγέθους της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης έγκειται σε μεγάλο βαθμό στον παραγωγό, σε σχέση με την εργασία που διαθέτει, την απασχόληση σε έναν ή περισσότερους κλάδους παραγωγής, τους διαθέσιμους βοσκότοπους κ.λ.π.

Δ)ΤΙΜΕΣ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ ΚΑΙ ΜΕΣΩΝ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

Όσο πιο ευνοϊκή είναι η σχέση μεταξύ τιμών πώλησης των προϊόντων και των τιμών αγοράς των μέσων παραγωγής, τόσο υψηλότερο είναι το εισόδημα του παραγωγού. Ο κάθε παραγωγός δεν μπορεί εύκολα να αποφασίσει τις τιμές , αλλά συνήθως τις δέχεται όπως τις καθορίζουν οι συνθήκες της αγοράς. Πάντως η εμπορία των κτηνοτροφικών προϊόντων και η προμήθεια των μέσων παραγωγής σε συνεταιριστική βάση έχει πολλά περιθώρια να επηρεάζει τις τιμές προς όφελος κάθε παραγωγού. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει , επίσης, η μεγάλη σημασία των επιδοτήσεων για τη στήριξη των τιμών και του εισοδήματος από την κτηνοτροφία, οι οποίες χρειάζονται και δικαιολογούνται λόγω των ιδιαίτερα δυσμενών συνθηκών της παραγωγής και της διάθεσης των κτηνοτροφικών προϊόντων,

Ε)ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ

Ο άνθρωπος τόσο ως εκτροφέας ζώων όσο και ως παραγωγός – επιχειρηματίας , συνδυάζοντας σωματική – χειρονακτική ικανότητα και δεξιότητες με οργανωτική – διαχειριστική ικανότητα , είναι το άλφα και το ωμέγα για τον κατάλληλο συνδυασμό και την αξιοποίηση των προηγούμενων τεσσάρων παραγόντων και σε τελική ανάλυση , για την επιτυχία της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης με εξασφάλιση ενός ικανοποιητικού και αξιόλογου ύψους εισοδήματος. Γι' αυτό ο ανθρώπινος παράγων χρειάζεται συνεχή καλυτέρευση της επαγγελματικής και κοινωνικής του στάθμης με συνεχή ενημέρωση, εκπαίδευση και επιμόρφωση επάνω στα σύγχρονα τεχνικά και

οικονομικά θέματα της κτηνοτροφίας. Πρέπει όμως και η πολιτεία να τον προσέξει ιδιαίτερα αυτόν τον παράγοντα.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, για να γίνει ανάπτυξη της κτηνοτροφίας στην περιοχή του Νομού μας, πρέπει να αυξηθεί η συνολική παραγωγή προϊόντων και τελικά το κτηνοτροφικό εισόδημα και το βιοτικό επίπεδο των κτηνοτροφικών οικογενειών. Αυτό θα γίνει με τη συνεχή αύξηση των αποδόσεων, τη βελτίωση της διατροφής, την αύξηση του μεγέθους της εκμετάλλευσης και την καλύτερη εμπορία των προϊόντων και των μέσων παραγωγής. Υπάρχουν πολλές δυνατότητες και μεγάλα περιθώρια για να βελτιωθούν όλοι οι παράγοντες, αρκεί να προσέξουν τόσο οι παραγωγοί όσο Σε παλαιότερες έρευνες κατά την ανάλυση της παραγωγικότητας της ποιμενικής προβατοτροφίας και της γαλακτοπαραγωγού βοοτροφίας βρέθηκε η εκατοστιαία συμβολή μερικών συντελεστών παραγωγής στη διαμόρφωση του οικονομικού αποτελέσματος ως εξής (%):

Συντελεστές παραγωγής	Προβατοτροφία	Βοοτροφία
Ζωϊκό κεφάλαιο	35,4	31,0
Ανθρώπινη εργασία	20,1	3,8
Ζωοτροφές	40,6	65,0
Λοιποί συντελεστές	3,9	0,2
Σύνολο	100,0	100,0

Τα ποσοστά αυτά δείχνουν τη βαρύτητα ορισμένων παραγόντων οικονομικότητας, επάνω στους οποίους πρέπει να στηρίζεται η ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Η ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΜΕΓΕΘΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΟΙΜΕΝΙΚΗ ΠΡΟΒΑΤΟΤΡΟΦΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΓΑΛΑΚΤΟΠΑΡΑΓΩΓΟ ΒΟΟΤΡΟΦΙΑ.

Σύνθεση ακαθάριστης προσόδου και δαπανών παραγωγής ποιμενικής προβατοτροφίας και γαλακτοπαραγωγού βοοτροφίας (%)

Οικονομικό αποτέλεσμα Ποιμενική προβατοτροφία
Γαλακτοπαραγωγός βοοτροφία

1.Ακαθαρίστη πρόσοδος	%	%
α)Γάλα	50,3	49,4
β)Κρέας	34,2	40,6

γ)Μαλλί	0,9	
δ)Επιδοτήσεις	14,6	10,0
Σύνολο (ευρ./κεφ.)	90,75	1050
2.Δαπανες παραγωγής		
α)Εργασία	19,7	9,0
β)Διατροφή	50,4	56,7
γ)Ετησ.δαπ.ζωων	18,3	20,2
δ)Ετησ.δαπ.κτιριων &μηχανημάτων	3,1	8,6
ε)Λοιπές δαπάνες	8,5	5,5
Σύνολο(ευρ./κεφ.)	88,7	1177

Γεωργικό οικογενειακό εισόδημα (ευρ./κεφ.) 35,4 189,9
και οι αρμόδιοι των σχετικών Κρατικών Υπηρεσιών.

4.ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καταλήγοντας επισημαίνουμε ότι η κτηνοτροφία αποτελεί για την περιοχή μας πρωτεύοντα οικονομικό παράγοντα, γι' αυτό επιβάλλεται να ληφθούν μέτρα από τη μεριά της πολιτείας ώστε να εξυγιανθεί ο κτηνοτροφικός τομέας που σήμερα απειλείται από μαρασμό και αδιέξοδο.

5.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 'Ο Νομός Κοζάνης στο χώρο και στο χρόνο'
Κων. Σιαμπανόπουλος
- 'Για την ανάπτυξη της περιοχής'
Πρακτικά Πανσερβιωτικού
Συνεδρίου

→ Ευχαριστούμε θερμά την Κα Καρακίτσιου για την πολύτιμη βοήθεια που μας πρόσφερε για την τελειοποίηση αυτής της εργασίας.

Εργασία των μαθητριών:
Πολίνα Μποζατζή
Παναγιώτα Μπουζαλή
Χριστίνα Μητσιάκου
Μαρία Μωραΐτη